

УКРАЇНЬСЬКА
АСОЦІАЦІЯ
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
КОМУНІКАТИВІСТИКИ

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЗА ПІДТРИМКИ
МІНІСТЕРСТВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ДО 75-РІЧЧЯ ІНСТИТУТУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Матеріали

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ДЕОКУПАЦІЯ І РЕІНТЕГРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ КРИМУ:
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ТА МЕДІАКОМУНІКАТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ»**

ВИКОНАВЧИЙ РЕДАКТОР: К.ПОЛІТ.Н. СМІРНОВА О.В.

18квітня 2019 року
м. Київ

ЗМІСТ

Бондаренко С.В. Інституційний вимір політики деокупації і реінтеграції інформаційного простору АР Крим.....	4
Валевська І.А. Соціокультурні передумови розповсюдження інформаційних впливів російської пропаганди.....	9
Даниленко С.І. Демократична риторика та воєнний контекст: до питання про публічну термінологію та відновлення територіальної цілісності України.....	13
Копійка М.В. Інституціональний концепт інформаційної безпеки України.....	17
Кучмій О.П. Гібридна війна проти України як виклик для міжнародного гуманітарного співробітництва.....	23
Макаренко Є.А. Протидія російській пропаганді на міжнародній арені: європейський вимір.....	29
Ожеван М.А. Проблема протидії кримським наративам кремлівської пропаганди.....	34
Піскорська Г.А. Яковенко Н.Л. Протидія гібридним загрозам: досвід ЄС для України.....	41
Романенко Ю.В. Дифузія макроідентичності України в геополітичному позиціонуванні: політико-географічний аспект.....	48
Слободяник О.Г. Деструктивні комунікації Росії в інформаційному просторі України.....	54
Смирнова О.В. Війна як вистава: інформаційний та психологічний аспекти.....	59
Тихомирова Є.Б. Анексія Криму: інформаційний супровід.....	64

Фролова О.М.

Нормативно-правові аспекти протидії інформаційним
впливам.....69

Шевченко О.В.

Екологічна інформація як небажаний контент інформаційного простору Криму.....74

Шадрін С.С.

Multilateral diplomatic efforts to counter Russian aggression against Ukraine.....79

АНЕКСІЯ КРИМУ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД

Тихомирова Є.Б.

доктор політичних наук, професор
кафедри міжнародних комунікацій
та політичного аналізу
СНУ ім. Л. Українки
м. Луцьк, Україна

Анотація. У статті розкривається проблема інформаційної підготовки та інформаційного супроводу анексії Криму. Констатується, що окупація Криму стала наслідком реалізації російською владою довготривалої стратегії, що базувалася на специфічному імперському баченні Росією свого місця в регіоні та світі. Оскільки підготовка до агресії проти України здійснювалася цілеспрямовано та послідовно задовго до 2014 р., проведено аналіз інформаційних операцій, реалізованих російськими засобами масової комунікації до початку (період латентної фази підготовки анексії Криму) та після здійснення анексії Криму. Розкрито зміст основних апологетичних наративів, які сприяли введенню у масову свідомість різних цільових аудиторій проблематики анексії Криму: анексія Криму має історичне підґрунтя та її майже односторонньо підтримує все населення півострова.

Ключові слова: анексія Криму, інформаційний вплив, інформаційна операція, інформаційний супровід.

Як відомо, Верховна Рада України офіційно оголосила 20 лютого 2014 р, початком тимчасової окупації Криму і Севастополя Росією. Багато країн та міжнародних організацій визнали окупацію і анексію Криму незаконними і засудили дії Росії, яка заперечує окупацію півострова і називає це «відновленням історичної справедливості».

20 березня 2014 р. Європейська Рада рішуче засудила неправомірну анексію Криму і Севастополя, здійснену Російською Федерацією. Керівники ЄС підкреслили, що в XXI столітті в Європі зміна кордонів шляхом застосування сили і примусу є неприпустимим. ЄС не визнає і ніколи не визнає цю неправомірну анексію. Він підготував жорстку політику її невизнання. Ця політика призвела до серйозних санкцій. Санкції кілька разів продовжувалися і діють до сих пір

Як заявила Верховний Представник ЄС Ф. Могеріні у березні 2019 р., через п'ять років після неправомірної анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя Російською Федерацією ЄС як і раніше твердо прихильний

суверенітету і територіальної цілісності України. ЄС знову заявляє, що не визнає і продовжує засуджувати це порушення міжнародного права. Воно як і раніше є прямим викликом міжнародній безпеці, з серйозними наслідками для міжнародного правопорядку, який забезпечує територіальну цілісність, єдність і суверенітет усіх держав [2].

Окупація Криму, на думку багатьох науковців, стала наслідком реалізації російською владою довготривалої стратегії, що базувалася на специфічному імперському баченні Росією свого місця в регіоні та світі. Дослідники вважають, що підготовка до агресії проти України, зокрема в період латентної фази підготовки анексії Криму, здійснювалася цілеспрямовано та послідовно задовго до 2014 р.

Реальний початок ведення інформаційної гібридної агресії деякі науковці відносять від початку руйнації Радянського Союзу, коли кримське питання традиційно було барометром політичного клімату [7, 69]. Так, заслуговує на увагу думка М. Туранського, який запропонував латентну фазу підготовки анексії Криму та наступу російської пропаганди на свідомість кримчан відносити до *періоду 1992 – 2013 рр.* На його думку, спочатку основні наративи російської пропаганди будувалися навколо боротьби за проголошення Республіки Крим, проблем поділу Чорноморського флоту колишнього СРСР і статусу півострова і міста Севастополь. (неправомірність передачі Криму до складу УРСР, волюнтаризм М. Хрущова, який зробив Україні «подарунок» без будь-яких підстав), формування негативної думки про ісламську загрозу в Криму та дискредитацію кримськотатарської спільноти (ісламський сепаратизм, а не «російський чинник» стає реальною загрозою для територіальної цілісності і безпеки України) тощо.

Пізніше головні наративи російської пропаганди стали будуватися навколо загострення суперечностей між Росією та Україною через розв'язання газових, торгових та пропагандистських воєн, нестабільності української влади, демонізації українського уряду і його дискредитації, нав'язування думки про утиски російськомовного населення України («росіяни є скривдженою групою, до них не прислухаються, не дають їм вільного розвитку. Громадян РФ переконували, що їх співвітчизники в Криму зазнають утисків, насильницької українізації, а насправді

мешканці Кримського півострова є проросійськи налаштованими і підтримують російську політику» [7]) тощо.

На думку іншого українського дослідника М. Пашкова, ще до початку відкритої агресії російська сторона проводила активну діяльність із закріплення в українському інформаційному просторі тем і меседжів, що мали підготувати цільові аудиторії. «Гаряча фаза» інформаційної війни розпочалася восени 2013р. напередодні Вільнюського саміту, де планувалося підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС [5]. Саме тоді Кремль почав використовувати проти України всю потужну пропагандистську машину, яка охоплює теле- та радіомовлення, друковані та електронні ЗМІ, кіно, театр і книговидавництво, концертну, фестивальну та виставкову діяльність, молодіжні субкультури і соціальні Інтернет-мережі, різноманітні громадські та релігійні організації [6, 252].

На початку агресії російські ЗМІ для виправдання анексії Криму основною наративів зробили ідеї про «фашизацію» України та «смертельну небезпеку для усіх російськомовних». І навіть після зміщення акценту пропаганди на Донбас, Кремль продовжував поширювати фейки про Крим. В основному вони стосувалися того, наскільки позитивно вплинуло на півострів його «приєднання» до Росії, відсутності в українців бажання повертати його та негласної підтримки анексії міжнародною спільнотою – тут, до речі, російська пропаганда активно використовувала офіційні візити представників інших країн. Таким чином Росія намагається показати світовій спільноті правомірність анексії, а українському населенню — марність сподівань на повернення півострову до складу України [3, 198].

Можна виокремити кілька основних наративів російської пропаганди, що відповідали інформаційним операціям цього періоду: «Одностайність голосування за приєднання Криму», «Фейки про лояльність зі сторони кримських татар», «Загадковий з'їзд українських діаспор», «Крим ніколи не повернеться до складу України», «Крим ніколи не був українським?», «Україна змирилася з втратою Криму», «Міжнародна спільнота незацікавлена у поверненні Криму Україні», «Міжнародна «спільнота» визнає Крим російським», «Офіційні делегати» з інших

країн, які відвідали Крим», «Фіни та кримський безвіз», «Крим і «українські туристи»» [3, 197-232].

Дослідники американського стратегічного науково-дослідного центру «Ренд Корпорейшн» виокремили три групи тем стратегічної комунікації Росії щодо Криму: загальні, що стосуються українського уряду та позицій західних держав:

1. кримська земля історично належали до Росії; передача Криму в Україну в 1954 р. – історична помилка радянського періоду; етнічним росіянам і всьому російськомовному населення в Криму неминуче загрожували ультра націоналісти; референдум 16 березня про незалежність був законним, демонструючи волю жителів Криму; українські солдати добровільно здали зброю і проголосили свою вірність до Росії;

2. Уряд України діє в інтересах США та інших іноземних держав; Майдан відповідав інтересам ультра націоналістів; Президент України був повалений в результаті незаконного перевороту, підтриманого Заходом; проєвропейське населення України є ідеологічними нащадками нацистських прихильників і фашистів;

3. західні країни, і особливо США, є основними організаторами подій в Україні; основною мотивацією США є розширення НАТО и стримування Росії; США здійснюють тиск на Європу с метою введення санкцій проти Росії і є рушійною силою політики стримування стосовно Москви; російська політика фактично повторює попередні втручання Заходу, спрямовані на зміну кордонів і створення нових політичних утворень типу Косово [11].

Отже, до окупації та під час анексії Криму російські ЗМІ використовували найрізноманітніші форми спотворення інформації: викривлення історичних фактів, перебільшене значення неважливих подій; поєднання окремих фактів і подання їх як цілісної ситуації; інформування тільки про факти, які можуть мати безпосередній вплив на поведінку і свідомість певних груп людей; замовчування подій, які суперечать російським інтересам. Дезінформація, фальсифікація та перекручення фактів з метою формування негативного іміджу України на міжнародній арені стали постійними елементами в арсеналі російської пропаганди.

Список використаних джерел

1. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. — К. : НІСД, 2015. — 474 с.
2. Заявление Верховного Представителя ЕС Федерики Могерини от имени Европейского Союза касательно Автономной Республики Крым и города Севастополя [Електронний ресурс] — Режим доступу : https://eeas.europa.eu/printpdf/59745_ru
3. Золотухін Д. Ю. Біла книга спеціальних інформаційних операцій проти України 2014 – 2018/ Д. Ю. Золотухін. – К., 2018. – 384 с
4. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналіт. доп. / за заг. ред. А. Баровської. — К. : НІСД, 2016. — 109 с.
5. Пашков М. Російська інформаційна експансія: український плацдарм / М. Пашков. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_Information_Warfare_ukr.pdf
6. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. — К. : НІСД, 2017. — 496 с.
7. Туранський М. Пропагандистська кампанія Росії у підготовці до анексії кримського півострова / М. Туранський // Військово-історичний меридіан. електронний науковий фаховий журнал, 2017, № 3/17, с. 67-80. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/04.10.2017/pdf/VIM_17_2017-67-80.pdf
8. Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine [Electronic resource]. — Mode of access : https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1400/RR1498/RAND_RR1498.pdf

Annexation of Crimea: information support

Tykhomyrova Yev.B.

Annotation. The article reveals the problem of information preparation and informational support of the annexation of the Crimea. It is noted that the Crimean occupation was the result of the Russian government's implementation of a long-term strategy, based on the specific imperial vision of Russia for its place in the region and the world. As preparations for aggression against Ukraine were carried out purposefully and consistently long before 2014, an analysis of information operations implemented by Russian mass media before the beginning (during the latent phase of the Crimean annexation preparation) and after the annexation of the Crimea was carried out. The content of the main apologetic narratives has been clarified, which contributed to the introduction of Crimea annexation issues into the mass consciousness of various target audiences: the Crimean annexation has a historical background and almost unanimously supports the entire population of the peninsula.

Key words: annexation of Crimea, informational influence, informational operation, information support.